

Optimal Para Sahası İçindeki Euro

Özge Gökdemir

ozge_g80@hotmail.com

İstanbul Üniversitesi, Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa'nın bütünleşme tarihine bakarsak, 1951 ve 1957'lerde yapılan anlaşmalarda *Ortak Pazar*'ın oluşumu için ilk önce ekonomik entegrasyonun sağlanması gerekliliğini görmekteyiz. Nitekim Komisyonun 1962'de kurulması, 1970'lerde dünyada oluşan olumsuzluklar sonucunda Werner Raporu'nun yayınlanması, hep ekonomik entegrasyon sağlama yönünde atılmış adımlardır. Avrupa Para Sistemi kurma çalışmaları; Avrupa'daki ekonomik ayrılıklar ve düşünce ayrılıkları yüzünden 80'lere kadar başarı sağlayamamıştır, ama 80'li yıllarda oluşmaya başlamış olan Büyük Ekonomik ve Parasal Birlik'e oldukça büyük katkılar sağlamıştır. Belki de "damlaya damlaya göl olur" sözü, en açık bir şekilde burada anlam kazanmaktadır.

Bugün Parasal Birlik sonucu esnek döviz kurlarının terk edilmesi ve oluşan ortak para ile, sermayenin hiçbir spekülasyona maruz kalmadan serbestçe dağıldığını, likidite ve istikrarın korunduğunu, küreselleşen dünya ekonomisi içerisinde işlem maliyetlerinin azaldığını, fiyatların daha kolay analiz edilmesinin gerçekleştirildiğini görmekteyiz.

Ulusal Para'dan Euro'ya

European Central Bank

Bilinen bir gerçektir ki, dünyada bir ulusun egemenliğini gösteren en önemli simgelerden biri o ulusun **ulusal parasıdır**. Bu simgeden vazgeçme hareketleri aslında 1951'den itibaren Avrupa bütünleşmesi ile başlamış ve 1990'ların

sonunda nihayetlendirilmiştir. 1988'de yayınlanan Delors Raporu'nda başarılı bir parasal birliğin ön şartı olan üye ülkeler arasındaki uyumun gerekliliği ile iktisat politikalarının sıkı bir şekilde koordinasyonunun öngörülmesi, şu anda Avrupa ülkelerinin, para politikalarını izlemeyi kendilerinden başka bir otorite olan Avrupa Merkez Bankası'na bırakmalarıyla gerçekleştirilmiş ve daha önce tarihte görülmemiş bir başarıyı gözler önüne sermiştir. Euro'nun ortaya çıkışı ve onu seyreden her

olay dünyada bir ilki ve herkesi hayretlere sokan politikalar bütününe oluşturmaktadır.

Şimdi gelin

Avrupa'da oluşan ve daha önce Mundell¹ tarafından isimlendirilen *Optimal Para Sahası* kavramını inceleyip Euro'yu o konumda ele alalım.

Robert Alexander Mundell

Optimal Para Sahası

Optimal para sahası; bir grup ülkenin ulusal paralarını sabit bir kurla birbirlerine bağlayıp, diğer ülke para birimlerine karşı serbest dalgalanmaya bırakma esasına dayanmaktadır. Eğer oluşan bu paranın faydası zararını aşıyorsa, para sahası optimaldir.²

Optimal para sahasının oluşturulması için ülkelerde 4 ana koşul aranmaktadır. Bunlar;

a) Ülke nezdinde ekonomik açıklık düzeyi ne kadar yüksekse, esnek döviz kurunun önemi de o kadar az ve Parasal Birlik'inki de o kadar yüksek olur. Çünkü açık ve büyük ekonomiler, sabit döviz kurunu politik bir araç olarak kullanmazlar. Sabit kurla, yatırımcıları ve ticareti olumsuz etkileyen işlem maliyetleri ve kur riski azalır, ayrıca para politikası açısından güven veren nominal çapa statüsü meydana gelir.³

b) Eğer ülkede ürün çeşitliliği fazla ise ticaret hadleri değiştiğinde de, talep dengesizliğinde de ürün çeşitliliğinden dolayı ülke fazla etkilenmeyecektir.

c) Faktör Mobilitesi yüksek olan ülkelerde, özellikle emek mobilitesi, esnek döviz kurunun yerini aldığından, son derece önemlidir. Emek mobilitesinin işleyişine kısaca değinirsek;

Esnek Döviz Kurları uygulanan X ve Y ülkeleri olduğunu varsayalım. Eğer talepler herhangi bir etkiyle X'ten Y'ye kayarsa, diğer koşullar sabit kaldığı sürece Y'de dış ticaret fazlası ve enflasyonel

¹ Robert Alexander Mundell, İktisadi araçların ancak üzerinde doğrudan etkili oldukları amaçlar için kullanılmasını gerekliliğini kanıtlayan, Kanadalı iktisatçısıdır.

² Mundell, R.A., "The Theory of Optimum Currency Areas", in The American Economic Review, 53, 1961.

³ Birinci, Y., "Euro'nun Uluslararası Finansın Piyasalar ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", Alfa Yayınları 2001.

baskı oluşurken, X'te dış ticaret açığı ve durgunluk oluşur. Bunun sonucu da X ülkesi parasını devalüe eder ve talep tekrardan X'e kayar. Şimdi bir de bunu optimal para sahası, yani ortak para kullanımı içerisinde değerlendirelim; çünkü görüldüğü üzere esnek döviz kurunun kalkmasıyla denge zorlaşmaktadır. X'teki talebin Y'ye optimal para sahası içinde kayması Y ülkesinde emek ve sermayenin talebini arttırarak, ülke içerisinde zamanla ücretleri ve faizleri düşürürken, aynı zamanda X ülkesinde de ücret ve faizleri artırır. Eğer aralarında emek mobilitesi serbestçe ve yüksek düzeyde sağlanıyorsa, Y'den X'e emek ve sermaye göçü ile dengeye tekrardan varılır. İşte Optimal Para sahası içerisinde en önemli unsurlardan biri olan emek mobilitesinin işleyişi bu şekilde olmaktadır.

d) Enflasyon ve fiyat gelir dalgalanmaları birbirlerine yakın olan ülkeler, optimal para sahası oluşumundaki öncelikli ülkelerdir.

Euro ile Dolar Sahaları

Yüksek ekonomik açıklık, ürün çeşitliliği ve benzer enflasyon ve fiyat dalgalanmaları ile Avrupa'da oluşturulan Euro sahası, emek mobilitesinin düşük olduğu sayılmazsa oldukça optimaldir. Oysa Amerikan Doları'nın oluşturduğu para sahasına bakılırsa, mevcut durum en ileri seviyedeki optimalliği işaret etmektedir.

Anlaşmalarla emeğin serbestçe dolaşımı güvence altına alınmasına rağmen, Avrupa'da etkin kültürel ve dilsel problemler var olduğu sürece iş bulmak için başka bir ülkeye göç etmek oldukça zordur. Bugün Avrupalılar, Amerikan Ekonomisinin

başarısına karşın oluşturdukları benzer bir para sahasının Avrupa'da da başarılı olacağını düşünmektedirler; fakat mevcut durum ve hadiseler bütünü, çok değişik bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bölgesel olarak talepteki herhangi bir düşüş sonucu iş gücünün daha yüksek ücretlendirilen bölgelere kayması ve daha sonra tekrardan dengeye gelmesi; ücretlerin esnek olmadığı, gelenek ile dil farklılıklarının olduğu ve daha düşük vergi ödemeye katlanmak yerine yüksek vergiyle aynı bölgede ikamet edilen Avrupa'da oldukça zordur.

Bu problemin kökünde var olan ekonomik sorun devresel değil, tamamen yapısal ve sosyolojiktir. Sosyoekonominin hüküm sürdüğü sorunun aşılması ise şimdilik çok zor görünmektedir.

Türkiye'deki Benzer Sorun

Türkiye'de de hüküm süren olay esasında hemen hemen aynıdır. Bugün çoğu insanda oldukça sosyolojik yaklaşımlar görmekteyiz. Yüksek ücret vaat edilse dahi; değil başka kente, İstanbul'un Avrupa yakasından Anadolu yakasına bile göç etmediklerini görmekteyiz. Aslında olay sadece iş arayanla sınırlı değildir, bu işverende de görülmektedir. Bugün iş ilanlarında yer alan "Avrupa Yakasında ikamet edenler tercihimizdir" yazıları bunu en iyi biçimde anlatmaktadır. Tabii burada ulaşım maliyetleri ve trafik sorunu göz önüne elbette alınmalıdır, ama eğer küreselleşen dünyada ayakta kalmak istiyorsak, kendi iç düzenimizi yerine oturtturmak esasıyla her şeyin çözümlenebileceği gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir; çünkü dünyada bir tek ölümün çaresi yoktur.

Gelecekte piyasa güçleri ve rekabet baskısıyla başa çıkabilecek yetenekte işlevsel bir pazar ekonomisinin varlığını sağlayacak olan öncelikle ulusal kalkınmadır. Ulusal kalkınma uluslararası kalkınmayı kamçılaman yegane olgudur.